

Rešerše trhu s SMS jízdenkami v krajských městech ČR s důrazem na působení společnosti Erika a.s.

Společnost Erika působí na českém trhu již řadu let. Mimo jiné se zabývá také i službou SMS jízdenek, kterou nabízí jednotlivým dopravním podnikům, jmenovitě: Dopravní podnik hl. m. Prahy, Dopravní podnik města Ústí nad Labem, Dopravní podnik města Liberce, Dopravní podnik města České Budějovice, Plzeňské městské dopravní podniky, AUDIS BUS, Dopravní podnik města Olomouce, Dopravní podnik města Pardubic, Dopravní podnik města Brna...

Jak se nicméně Ericce dařilo nebo nedařilo v jednotlivých městech? A jaké tam má zázemí?

Služby SMS jízdenek

SMS jízdenka je v současné době poměrně populární služba, která je v provozu ve většině krajských měst. Zajišťují ji následující společnosti:

Brno	DirectPay
Praha	Erika
Ostrava	Materna
Ústí nad Labem	Erika
Hradec Králové	Materna
Plzeň	Erika
Pardubice	DirectPay
České Budějovice	DirectPay
Olomouc	DirectPay
Karlovy Vary	Materna
Liberec	Erika

Spletenec firem

Erika nepůsobí na českém trhu sama, ale spolupracuje s dalšími firmami, které nabízejí různé služby. Ve všech tendrech se tak objevuje nejen jako jediná firma ona, ale i další společnosti – především Crowsnest a.s., Crowsnest net a.s. a DirectPay.

Tyto společnosti patří fakticky do dvou skupin: Erika, Crowsnest a.s. a Crowsnest net a.s. představují úzce propojenou skupinu, v jejímž čele stál Jiří Trávníček (člen představenstva společnosti Erika a.s. v roce 2008).

Druhá formace funguje okolo společnosti DirectPay.

Obě tyto skupiny nejsou v současné době mezi sebou propojeny. V období od července 2009 do ledna 2011 společnost CROWSNEST a.s. nicméně vlastnila rovněž společnost DIRECT pay, s.r.o., která byla jediným držitelem patentu na tzv. řešení D-Zone (název vynálezu: Způsob provádění platební transakce s využitím mobilního terminálu).

Obě tyto skupiny jsou napojeny na formaci dalších firem, a to kolem podnikatele Romana Janouška.

Praha

V říjnu 2007 byla v Praze podepsána první smlouva týkající se SMS jízdenek – mezi pražským dopravním podnikem a společností CROWSNEST a.s. O měsíc později uzavřeli smlouvu o spolupráci CROWSNEST a.s. a ERIKA a.s. V téže době se ERIKA a.s. přešla do vlastnického portfolia firmy ZARENA a.s (tehdy ve vlastnictví LUDDE s.r.o., tedy okruhu osob okolo AK ŠACHTA & PARTNERS v.o.s.).

Na podzim roku 2011 odvysílala Česká televize reportáž Lukáše Landy o nevýhodných jízdenkách pražského Dopravního podniku. Ta rozvířila rozsáhlou společenskou diskuzi na toto téma. Konalo se několik konferencí a rozšířilo se i heslo „17 haléřů z každé jízdenky pro Rittiga“. O několik měsíců později vyplynula na povrch i situace okolo SMS jízdenek.

Otázkou nicméně zůstává, kolik z každé prodané jízdenky jde Dopravnímu podniku, a kolik soukromému subjektu, který službu zajišťuje. Tedy o marži, kterou daná firma má. V Praze byla v okamžiku zavedení služby tato marže ve výši až 46 %. V okamžiku vyplynutí této kauzy na povrch (tedy v roce 2012) však již dosahovala „pouhých“ 25, 6 %. Tato marže je průběžně snižována v souvislosti s jednáními mezi Dopravním podnikem firmou Erika a také medializací celé kauzy.

Kromě samotné marže jsou zajímavá i další ustanovení smlouvy o vzájemné spolupráci mezi oběma subjekty. V roce 2008 byla uzavřena totiž v délce 10 let, nicméně s odůvodněním, že bude-li alespoň jedna ze stran mít zájem ve smlouvě pokračovat, smlouva se na dalších deset let automaticky obnoví. Pro Dopravní podnik hl. m. Prahy je tak v podstatě nevypověditelná. V roce 2013 byl tento sporný paragraf na vzájemném jednání mezi oběma subjekty odstraněn.

Zajímavým faktem je, že při rostoucím počtu SMS jízdenek a průběžně klesající marži (na začátku roku 2015 dosahuje v Praze marže společnosti Erika 24,11 %) dosahuje zisk soukromého subjektu ze služby ve své podstatě pořád stejných hodnot. Dopravní podnik ročně platí (od roku 2009 až do současnosti) Ericce zhruba 100 milionů korun. Počet SMS jízdenek však za posledních pět let vzrostl o 43 %. Kdyby však byla provize společnosti Erika v roce 2014 stejná jako v roce 2009 (tzn. 34,91 % namísto 24,11 %), zaplatilo by hlavní město o cca 47 mil. Kč za rok více.

Další hypotetické scénáře podle provizí společnosti Erika z jiných měst uvádí tabulka níže:

marže	Utrženo Kč v roce 2014	rozdíl	příklad
	437 502 807,24 Kč		
50,00%	218 751 403,62 Kč	113 279 718,52 Kč	
45,00%	196 876 263,26 Kč	91 404 578,16 Kč	
40,00%	175 001 122,90 Kč	69 529 437,80 Kč	
35,00%	153 125 982,53 Kč	47 654 297,43 Kč	
30,00%	131 250 842,17 Kč	25 779 157,07 Kč	
25,00%	109 375 701,81 Kč	3 904 016,71 Kč	
24,11%	105 471 685,10 Kč		0 skutečná
21,00%	91 875 589,52 Kč	-13 596 095,58 Kč	Ostrava
19,60%	85 750 550,22 Kč	-19 721 134,88 Kč	Ústí nad Labem
18,00%	78 750 505,30 Kč	-26 721 179,80 Kč	České Budějovice
14,40%	63 000 404,24 Kč	-42 471 280,86 Kč	Pižeň
13,10%	57 312 867,75 Kč	-48 158 817,35 Kč	Pardubice

V současné době platí Praha společnosti Erika skutečně nejvyšší marži ve srovnání se všemi dopravními podniky v republice. Pokud by společnost Erika měla marži ve výši 13,1 %, jako tomu je v Pardubicích, ušetřil by pražských dopravní podnik o 48 milionů korun ročně více. Za tyto peníze by se dalo například koupit 7 nových nízkopodlažních kloubových autobusů SOR NB 18.

Brno

Také moravská metropole chtěla zavést tuto službu pro cestující. Nicméně, zde se vysoutěžení nevhodnější nabídky ukázalo jako problematické. Konala se celkem tři výběrová řízení. Jako kdyby Brno nedokázalo dodavatele této služby vysoutěžit.

První tendr se měl uskutečnit v první polovině roku 2012. Veřejná zakázka s názvem "Dodání systému na zavedení úhrad jízdného prostřednictvím SMS zpráv" měla hodnotu celkem 25 milionů korun. Vzhledem k tomu, že byla vypsána jen několik měsíců poté, co kauza SMS jízdenek v Praze proběhla médií, bylo brněnské výběrové řízení bedlivě sledováno. Společnost Dial Telcom, která se výběrového řízení účastnila, nicméně byla pro nesplnění podmínek vyřazena. Hodnotící kritéria byla následující: 45 % cena, 10 % termín spuštění a 45 % kvalita nabídky. Právě poslední parametr však byl definován jen velice vágně. Dial Telecom proto podala stížnost, kde poukázala na nesplnitelné podmínky zadavatele. Žádala také Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, aby celou záležitost prošetřil, což také udělal. Předběžným opatřením poté ÚOHS nařídil Dopravnímu podniku města Brna neuzavírat smlouvu s vítězem tendru a zadávací řízení zrušit.

V polovině roku 2013 se konal druhý z tendrů na SMS jízdenky právě v Brně. Podmínky, které uchazeč musel splnit, vyžadovaly mimo jiné: kopie vysokoškolských diplomů, doklady o praxi zaměstnanců jednotlivých uchazečů, dále např. obrat vyšší než deset milionů ročně dosažený v posledních třech letech a certifikát ISO 27001. Pouze Erika tuto kombinaci dokázala splnit, i ta však získala ISO certifikát až v prosinci 2012, tedy v době, kdy se brněnský tendr připravoval. Společnost Airtoy byla diskvalifikována, neboť jí chyběla registrace k platebnímu styku u ČNB. Tuto registraci sice nakonec společnost doložila, ale až po termínu. Protože však zůstal jen jeden uchazeč, a jeho nabídka se ukázala být poměrně drahá, rozhodl se DPMB výběrové řízení zrušit.

Do třetího z brněnských výběrových řízení, které se uskutečnilo v říjnu 2013, se již přihlásily tři firmy: Materna Communications, Airtoy a DirectPay. Vybrána byla nakonec firma DirectPay, se kterou byla uzavřena smlouva na 2 roky. Provize, kterou požadovala dosahuje výše 14,7 % a je tedy v rámci toho, co je nabízeno i v dalších městech v posledních smlouvách (tedy provize ve výši 10-20 %).

Ostrava

Také v Ostravě byl vypsán tendr na SMS jízdenky, ze kterého bylo pět ze šesti účastníků nakonec vyloučeno (ka.tech CZ a.s., MATERNA Communications a.s., TANGER computersystems s.r.o. a MEDIA SUPPORT s.r.o, Agmo CZ s.r.o). Obdobně jako v Brně i Dopravní podnik v Ostravě požadoval schopnost dodavatele inormovat o každém výpadku služby do 10 minut (což byla právě jedna z nejproblematictějších podmínek v moravské metropoli). Na základě nesplnění této podmínky byly vyloučeni hned dvě společnosti (Tanger a Agmo).

Podle nabídek z výběrového řízení společnosti Erika a.s. (spolu s Crowsnest a Crowsnest NET) žádaly marži ve výši 30 % (podobně jako TANGER computersystems a.s.) Druhá z uvedených firem byla napojena na společnost Šachta & Partners v.o.s. a v případě MEDDIA SUPPORT s.r.o. dokázala neziskové společnost Naši politici o.s. propojení s Erikou.

Ukazuje se tedy, že tyto firmy měly vytvořit de facto zdání o férovém tendru, do kterého se přihlašuje více zájemců. Vnucuje se myšlenka, že jak MEDIA SUPPORT s.r.o., tak TANGER computersystems s.r.o. však v tendru vyhrát nemohly; už proto, že nedokázaly splnit zadávací podmínky (šité podobně jako v prvním brněnském tendru na míru jedné firmě), tak i proto, že nabídly méně výhodnou nabídku. Erika a.s. pak ve srovnání s nimi vypadala jako jasná volba.

První smlouva stanovila odměnu pro poskytovatele služby (tedy pro Eriku a.s.) ve výši 30 %. Tuto marži Dopravní podnik města Ostravy dvakrát snížil, a to naposledy na 21 % v roce 2011.

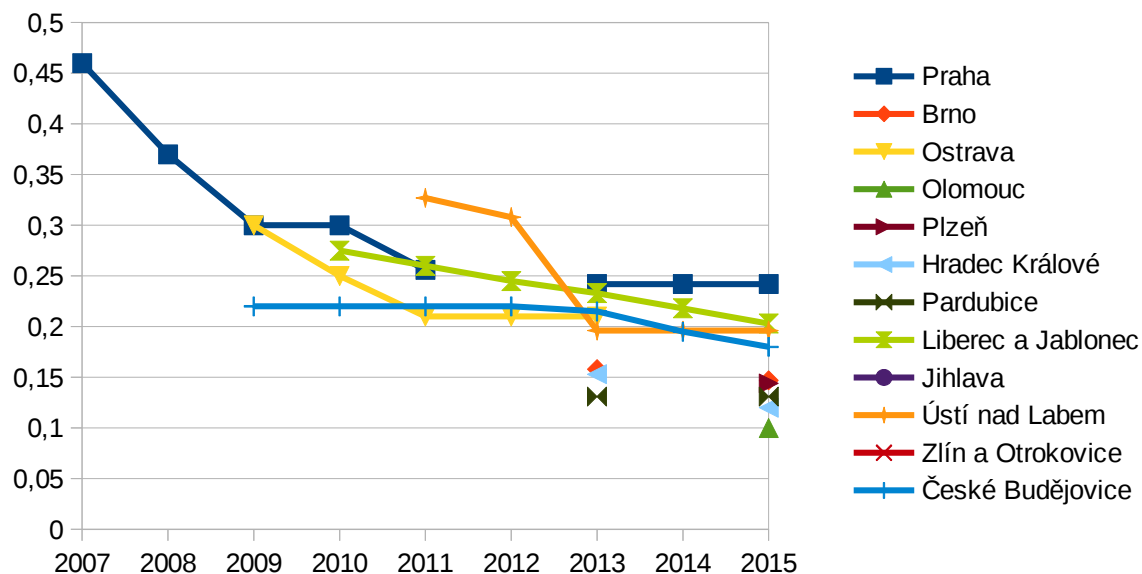
V roce 2013 byla služba SMS jízdenek v Ostravě přesoutěžena a novým poskytovatelem služby je společnost Materna Communications.

Ostatní města

Vraťme se zpět k výběrovým řízením na službu SMS jízdenek. Ne všude totiž byla tato služba počátku vysoutěžena. Jak probíhal výběr první firmy na zajištění služby?

Brno	Výběrové řízení zrušil ÚOHS
Praha	Výběrové řízení
Ostrava	Výběrové řízení
Ústí nad Labem	Bez výběrového řízení
Hradec Králové	
Plzeň	
Pardubice	Výběrové řízení
České Budějovice	
Olomouc	
Karlovy Vary	
Liberec	Výběrové řízení

Jak medializace okolo této kauzy začala a padala první obvinění (ve všech směrech), byly jednotlivé Dopravní podniky nuceny jednat o snížení těchto marží (navíc zřejmě klesly marže telefonních operátorů). K tomuto trendu docházelo ve všech městech. V současné době se tak jednotlivé marže pohybují někde mezi 10-20 % z ceny jízdenky.

Smlouvy na provozování SMS jízdenek uzavíraly vždy jednotlivé dopravní podniky a nikoliv příslušná města. V souvislosti s kritikou netransparentnosti české politiky se nicméně řada měst rozhodla zveřejňovat jednotlivé smlouvy. Někteří tak činí velmi úspěšně, jiní méně. O Praze je třeba známo, že sice smlouvy zveřejňuje, ale značně nepraktickým způsobem. Zatímco na radnice jednotlivých měst se upírají oči veřejnosti, jednotlivé dopravní podniky stojí ve stínu. Vše v duchu pořekadla „pod svícnem je největší tma“.

Většina českých dopravních podniků smlouvy nezveřejňuje. Příkladem opaku by v tomto směru mohl být pražský Dopravní podnik, který nejen že uveřejnil většinu smluv, ale dokonce i odpovědi žadatelů, kteří DPP oslovili prostřednictvím žádostí o informace podle zákona 106/1999 Sb. Další dopravní podniky používají buď nástroje na zveřejňování, než vlastní registr. Takto například lze dohledat nejen smlouvy, ale i zadávací dokumentaci k výběrovým řízením.

Smutnou realitou v tomto směru však zůstávají smlouvy k SMS jízdenkám. Vzhledem k tomu, že trh je v tomto směru pokřivený (pouze v Hradci Králové a Karlových Varech zajišťuje službu SMS jízdenek společnost Materna, nenapojená na Erika a.s. a DirectPay), jsou těžko dohledatelné a získatelné. Prostřednictvím Žádostí o informace je tyto smlouvy velmi obtížné získat; jednotlivé dopravní podniky argumentují, že jsou smlouvy tajné.

Zajímavým příkladem je Dopravní podnik měst Liberce a Jablonce. Tvrdí, že mezi ním a společností Erika a.s. „žádný smluvní vztah neexistuje a neexistoval“. Na své webové stránce nicméně Dopravní podnik měst Liberce a Jablonce uvádí následující:

Dopravní podnik měst Liberce a Jablonce nad Nisou, a. s., ve spolupráci se společnostmi DIRECT pay, s.r.o., a ERIKA, a.s., spustil od 9. listopadu 2009 ve vozidlech DPMLJ, a. s. a pouze zóně MHD LIBEREC platbu jízdného pomocí SMS a DATOVÉ jízdenky.

Také společnost Erika a.s. uvádí město Liberec na svých webových stránkách jako svoji referenci.

Poučili se hráči na trhu?

Ze všeho vyplývá, že se subjekty na českém trhu do jisté míry poučily. V roce 2013 uzavřela Erika a.s smlouvu s Dopravním podnikem města Pardubic, a.s. kde byla dohodnuta marže ve výši 13,1 %.

Rovněž trend postupně klesajících marží by mohl o ledasčem svědčit. U mnohých měst se však tento trend paradoxně zastavil (Praha, Ostrava) a pokračuje jen jinde. Například v Brně, kde se uskutečnilo několik, a to ne zrovna standardních výběrových řízení v tomto směru, je aktuální marže 14, 8 %.

Shrnutí

Shrňme si tedy výše uvedenou problematiku:

- 1) Dopravní podnik hl. m. Prahy zavedl novou inovativní službu
- 2) Zakázku na tuto službu získala společnost Erika a.s., která nabídla neskutečně nevýhodné podmínky
- 3) Tato společnost je propojena s několika dalšími společnostmi, které jsou dále ještě propojeny s osobami blízkými tehdejšímu vedení Prahy (Roman Janoušek, Ivo Rittig a další).

Z této struktury přirozeně vychází, že jízdenky musely být předražené. Propletenec osob a firem z Prahy se rozšířil nadále do dalších krajských měst, kde byl zájem o službu SMS jízdenek. Byla vypsána výběrová řízení, do kterých byly uvedeny takové podmínky, aby mohla vyhrát jen společnost Erika a.s. nebo DirectPay nebo Crowsnest/Crowsnest NET. Jedním z příkadů je například služba elektronické peněženky, která byla požadována v Českých Budějovicích a fakticky se používá buď málo, nebo vůbec.

V okamžiku zavedení služby SMS jízdenek byly marže stanoveny v následujících výších: Praha – 46 %, Ústí nad Labem 32,6 %, Ostrava – 30 %, Plzeň 28 %. Všechny tyto služby zajišťovaly firmy, které byly vzájemně propojené (viz výše).

V Brně se díky skutečnosti, že se do výběrového řízení přihlásilo více než 1 uchazeč, podařilo zabránit uzavření nevýhodného tendru. Poškozený totiž záležitost nahlásil Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, který první výběrové řízení zrušil; druhé výběrové řízení o rok později, které mělo dopadnout podobně, zase zrušilo samo město, když v něm vyhrála firma Erika.

Zdroje:

Deja vu z pražského dopravního podniku? Zakázky na SMS jízdenky v regionech ČR : <http://www.nasipolitici.cz/cs/kauzu/detail/99-kauz-a-sms-jizdenek-pokracuje/download/32-nasi-politici-o-s-analyza-zakazek-na-sluzbu-sms-jizdenek-v-regionech-ceske-republiky-pdf>

Série infožádostí podaná na dopravní podniky v ČR: <https://github.com/pirati-cz/KlubPraha/tree/master/spisy/2015>

Zrušené výběrové řízení v Brně, rozhodnutí ÚOHS <https://www.uohs.cz/cs/verejne-zakazky/sbirky-rozhodnuti/detail-10404.html>